

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Johan Axner
0171-627077
johan.axner@enkoping.se

Kommunstyrelsen

Svar på samråd- Vattenmyndighetens vattenförvaltning (förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer 2021-2027) Dnr:537-6213-220

Förslag till beslut

Förslag till kommunstyrelsen

Enköpings kommun lämnar yttrandet daterat 25 mars 2021 som svar på remissen.

Beskrivning av ärendet

Enköpings kommun har fått remisshandlingar för samråd från Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt, Länsstyrelsen i Västmanlands län. Handlingarna rör genomförandet av vattenförvaltningen i Sverige, vilket är Sveriges genomförande av EU:s ramdirektiv för vatten. Den Svenska vattenförvaltningen innebär att vi ska kartlägga och analysera vattenförekomster, fastställa mål och kvalitetskrav, upprätta åtgärdsprogram och övervaka vattenförekomster. Syftet med arbetet är att yt- och grundvattenförekomster ska uppnå målet i vattendirektivet "god vattenstatus". God vattenstatus innebär att vattenmiljöer ska upprätthålla eller återfå hydromorfologiska, kemiska och ekologiska kvaliteter.

Vattenmyndigheten ska fastställa miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplan senast den 22 december 2021 efter att ha genomfört ett samråd under minst sex månader. En miljöbedömning av förvaltningsplanen och åtgärdsprogrammet ska genomföras enligt 6 kap miljöbalken. Enköpings kommun ska lämna yttrande senast den 30 april 2021.

Flertalet av ytvattenförekomsterna (sjöar och vattendrag) inom Enköping kommuns gränser uppnår idag inte gällande miljökvalitetsnormerna. De mest utbredda miljöproblemen är övergödning, fysisk påverkan och förekomst av miljögifter. När det gäller grundvattenförekomsterna ser situationen bättre ut, Enköpingsåsens grundvattenförekomst når idag inte upp till miljökvalitetsnormen. Det är ett omfattande åtgärdsbeting som ska uppfyllas för att Enköpings vatten ska nå den önskade kvaliteten och spegla en hållbar vattenanvändning i enlighet med vattendirektivet.

Samrådsremissens innehåll

Samrådsremissen är uppdelad i följande delar: I förslag till förvaltningsplan redovisas övergripande hur arbetet med vattenförvaltningen genomförts och

planeras; i förslag till åtgärdsprogram redovisas de åtgärder som behövs för att bibehålla eller uppnå målen, samt vad som krävs för att åtgärder ska kunna genomföras, till exempel förändringar i lagstiftning och vilka åtgärder som förväntas av samhällets olika aktörer; i förslag till föreskrift med miljökvalitetsnormer beskrivs de kvalitetskrav och bakomliggande principer som slagits fast för hur bedömningar av vattenstatus gjorts för de olika vattenförekomsterna; i förslag till delförvaltningsplan med åtgärder mot vattenbrist och torka beskrivs vilka åtgärder som behöver vidtas mot dessa problem (detta är en nytilkommen del), i förslag till miljökonsekvensbeskrivning bedöms vad de olika åtgärderna kommer att ge för konsekvenser om de omsätts av myndigheter och kommuner. Till flera av de ovan listade dokumenten finns även bilagor.

Samrådsdokumenten finns att ladda ned på Vattenmyndighetens hemsida:

www.vattenmyndigheterna.se/tjanster/publikationer/2020/samradshandlingar-norra-ostersjons-vattendistrikt.html

Kommunernas roll i förslag till åtgärdsprogram

Kommunernas roll i det fortsatta vattenförvaltningsarbetet anges i förslag till åtgärdsprogram enligt sex åtgärdspunkter specifikt riktade till kommunerna, samt två punkter som berör alla centrala myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner. Utöver dessa åtgärdspunkter föreslås 2 mer generella åtgärdspunkter för alla verk, myndigheter och kommuner som påtalar att arbetet ska bedrivas samverkat och i ett avrinningsområdesperspektiv samt att återrapportering ska ske till Vattenmyndigheten en gång om året.

Avgränsning

Materialet är omfattande och det har inte varit möjlighet att kommentera allt innehåll. Vår utgångspunkt för yttrandet är de förslag till åtgärder som pekats ut för kommunen och den "blå tråd" som den enskilda åtgärden är en del av.

Yttrandet har strukturerats enligt följande:

- Generella synpunkter där vi framför mer övergripande synpunkter och finansieringen och dess konsekvenser av arbetet.
- Synpunkter på delförvaltningsplan som tagits fram för vattenbrist.
- Ekonomiska konsekvenser av åtgärdsprogrammet
- De kommunala åtgärderna i åtgärdsprogrammet. Här ligger vår tyngdpunkt i yttrandet. De kommunala åtgärderna i åtgärdsprogrammet och den blå tråd som respektive åtgärden befinner sig i.

Samarbeten om vårt yttrande

Inom den kommunala verksamheten finns en stor bredd av frågor. Sedan några år har en strategisk vattengrupp etablerats i Enköpings kommun. Inom gruppen finns

tjänstepersoner från de delar av kommunen som berörs av vattendirektivet. Det är den strategiska vattengruppen som har arbetat fram detta yttrande.

Samverkan om yttrandet har också skett inom ramen för 4 Mälärstäder i delprojektet för Mälaren, där även Västerås stad Strängnäs och Eskilstuna fått samma remiss. Delar av formuleringarna i yttrandet är därmed gemensamma för Enköpings kommun och Västerås stad, men svaren skiljer sig åt och har därför lämnats individuellt.

Mälaren – en sjö för miljoner har genomfört en rad frågestunder för att hjälpa kommunerna med att få fram sina yttranden.

Kommunerna inom Uppsala län har vid ett par tillfällen samverkat för att stötta varandra i arbetet med yttrandet.

Sammanfattning av yttrandet

Enköpings kommun lämnar i detta remissvar synpunkter och kommentarer på samrådshandlingarna över samrådshandlingar avseende Vattenförvaltningen 2022-2027 inom Norra Östersjöns vattendistrikt. Vårt yttrande har beretts inom kommunens strategiska vattengrupp. Samverkan har skett med Mälaren – en sjö för miljoner, 4M och kommunerna inom Uppsala län.

Vi efterfrågar en del förtydliganden, kompletterar där det saknas stödåtgärder och föreslår i något fall stödåtgärder som bedöms relevanta för att kommunen i slutändan skall kunna genomföra sina åtgärder. Flera åtgärder är beroende av övergripande nationellt och regionalt stöd för att arbetet ska kunna komma vidare.

Åtgärder mot övergödning och det stora finansieringsbehovet för åtgärder mot näringsläckage från jordbruksmark – det behövs stora statliga medel för att det största miljöproblemet skall kunna åtgärdas i den takt som miljö kvalitetsnormen God status kräver.

Några punkter som vi anser är bra

- Vattenmyndighetens samrådsunderlag är väl genomarbetat och visar på en hög ambitionsnivå i vattenförvaltningen.
- Myndigheter, verk och kommuners åtgärd 1 om övergripande vattenförvaltning utifrån avrinningsområdesperspektivet är helt rätt

Det här behöver utvecklas

- Om alla dessa åtgärder ska kunna komma till stånd krävs en livligare diskussion mellan de utpekade i åtgärdsprogrammet också när det inte är samråd.

- Det finns ett stort behov av att växla upp etableringen av lokala vattenråd, speciellt i Norra Östersjöns vattendistrikt
- Vi saknar åtgärdsunderlagen. I förra cykeln utgjorde de en start till att knyta samman den lokala nivån.
- De ekonomiska konsekvenserna är underskattade
- En del av de kommunala åtgärderna kan inte genomföras om inte medel tillkommer.
- För många av åtgärderna saknas fortfarande tydlig vägledning. Dagvattenfrågan i plansammanhang är en sådan. Vad ryms inom en tillräcklig tillsynsinsats är en annan.
- För få åtgärder finns föreslagna mot att minska påverkan av övergödning från lantbruket.
- Åtgärdsvolymerna för vissa åtgärder är grovt överskattade (strukturkalkning är en)
- För andra åtgärder är sannolikheten att föreslagna åtgärder ska komma till stånd låg eller obefintlig (2-steps diken).

Anna Hallberg
Biträdande plan- och exploateringschef
Enköpings kommun

Johan Axné
Vattenstrateg
Enköpings kommun

Kopia till:
Vattenmyndigheten i Norra Östersjön

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Johan Axner
0171-627077
johan.axner@enkoping.se

Vattenmyndigheten Norra Östersjöns
vattendistrikt
Länsstyrelsen i Västmanland

Remiss - Samråd över Vattenmyndigheternas förslag till förvaltningsplan, miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning för åren 2021-2027

Sammanfattning av yttrandet

Enköpings kommun lämnar i detta remissvar synpunkter och kommentarer på samrådshandlingarna avseende Vattenförvaltningen 2022-2027 inom Norra Östersjöns vattendistrikt. Vårt yttrande har beretts inom kommunens strategiska vattengrupp. Samverkan har skett med Mälaren – en sjö för miljoner, 4M och kommunerna inom Uppsala län.

Vi efterfrågar en del förtydliganden, kompletterar där det saknas stödåtgärder och föreslår i något fall stödåtgärder som bedöms relevanta för att kommunen i slutänden skall kunna genomföra sina åtgärder. Flera åtgärder är beroende av övergripande nationellt och regionalt stöd för att arbetet ska kunna komma vidare.

Åtgärder mot övergödning och det stora finansieringsbehovet för åtgärder mot näringsläckage från jordbruksmark behöver stora statliga medel för att det största miljöproblemet skall kunna åtgärdas i den takt som miljö kvalitetsnormen God status kräver. Åtgärdssamordnarna inom LEVA är nyckeln till framgång.

Några punkter som vi anser är bra

- Vattenmyndighetens samrådsunderlag är väl genomarbetat och visar på en hög ambitionsnivå i vattenförvaltningen.
- Myndigheter, verk och kommuners åtgärd 1 om övergripande vattenförvaltning utifrån avrinningsområdesperspektivet är helt rätt.

Det här behöver utvecklas

- Det krävs en livligare diskussion mellan utpekade aktörer i åtgärdsprogrammet under själva genomförandet av åtgärdsprogrammet.
- Det finns ett stort behov av att växla upp etableringen av lokala vattenråd, speciellt i Norra Östersjöns vattendistrikt
- Vi saknar åtgärdsunderlagen. I förra cykeln utgjorde de en start till att knyta samman den lokala nivån. Dessa underlag behöver leva vidare.
- De ekonomiska konsekvenserna av åtgärdsprogrammet är underskattade.
- En del av de kommunala åtgärderna kan inte genomföras om inte medel tillkommer.
- För många av åtgärderna saknas fortfarande tydlig vägledning. Dagvattenfrågan i plansammanhang är en sådan. Vad rymms inom en tillräcklig tillsynsinsats är en annan.
- Att HaV fått en åtgärd som ska stötta LEVA är bra, men regionala och kommunala aktörer behöver tydligare pekas ut i den blå tråden
- För få åtgärder finns föreslagna mot att minska påverkan av övergödning från lantbruket.
- Åtgärdsvolymerna för vissa åtgärder är grovt överskattade (strukturkalkning är en)
- För andra åtgärder är sannolikheten att föreslagna åtgärder ska komma till stånd låg eller obefintlig (2-stegs diken).

Kommunernas roll i förslag till åtgärdsprogram

Kommunernas roll i vattenförvaltningsarbetet anges i förslag till åtgärdsprogram enligt sex åtgärds punkter som specifikt riktar sig till kommunerna, samt två punkter som berör alla centrala myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner som påtalar att arbetet ska bedrivas samverkat och med ett avrinningsområdesperspektiv samt att återrapportering ska ske till Vattenmyndigheten.

Samarbeten om vårt yttrande

Inom den kommunala verksamheten finns en stor bredd av frågor. Sedan några år har en strategisk vattengrupp etablerats i Enköpings kommun. Inom gruppen finns tjänstepersoner från de delar av kommunen som berörs av vattendirektivet. Det är den strategiska vattengruppen som har arbetat fram detta yttrande.

Samverkan om yttrandet har också skett inom ramen för 4 Mälärstäder i delprojektet för Mälaren, där även Västerås stad Strängnäs och Eskilstuna fått samma remiss.

Mälaren – en sjö för miljoner har genomfört en rad frågestunder för att hjälpa kommunerna med att få fram sina yttranden.

Kommunerna inom Uppsala län har vid ett par tillfällen samverkat för att stötta varandra i arbetet med yttrandet.

Avgränsning

Utredningen är omfattande och det har inte varit möjlighet att kommentera allt innehåll. Vår utgångspunkt för yttrandet är de förslag till åtgärder som pekats ut för kommunen och den ”blå tråd” som dessa åtgärder är en del av.

Yttrandet har strukturerats enligt följande:

- Synpunkter på delförvaltningsplan som tagits fram för vattenbrist.
- Ekonomiska konsekvenser av åtgärdsprogrammet
- Generella synpunkter där vi framför mer övergripande synpunkter.
- De kommunala åtgärderna i åtgärdsprogrammet. Tyngdpunkten i vårt yttrande ligger på de kommunala åtgärderna i åtgärdsprogrammet och den blå tråd som respektive åtgärden befinner sig i.

Delförvaltningsplan mot vattenbrist och torka

Det här är en mycket viktig fråga. De senaste åren har vattenbrist varit närvarande i samhällsbyggandet och gett effekter på såväl dricksvattentillgång som för ekologiska funktioner. Även översvämningsproblem som följer av klimatförändringen skulle kunna ingå i detta dokument.

Det är otydligt vad man vill åstadkomma med delförvaltningsplanen. I och med att åtgärderna i detta förslag inte implementerats i åtgärdsprogrammet, får de per automatik en lägre status och det är lite oklart hur den ska tillämpas. Om och i vilken utsträckning som kommunerna berörs framgår inte. Vi ser detta som ett första steg och att arbetet får utvecklas under kommande 6-års period. Ett viktigt första steg är att ta fram underlag för att kunna uppskatta en vattenbudget eller vattenbalans.

Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna för kommunen är svåra att bedöma i sin helhet eftersom de beräkningar som gjorts upplevs som osäkra. För kommunens del är det dock troligt att de ekonomiska konsekvenserna blir mer långtgående än vad som skattats i det här underlaget. Som exempel anges att åtgärder inom den kommunala tillsynen kan bekostas genom tillsynsavgifter. En hundra procentig kostnadstäckning är i realiteten inte möjligt, framförallt inte vid tillsyn av mindre enheter så som enskilda avlopp. Det samma gäller om kommunen ska lägga mer tid på en rådgivningsverksamhet.

VA-verksamheterna finansieras med VA-avgifter vilka inte får användas för att finansiera VA-planering. Hänsyn till finansiering av olika åtgärder och resursbehov hos VA-organisationer bör tas.

Många kommuner arbetar med fler åtgärder än vad som lyfts i åtgärdsprogrammet, exempelvis drift av vattenråd, stöd till markägare, genomförande av projekt och bidragsansökningar. Dessa åtgärder bedöms som nödvändiga för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna nås och det är därför lämpligt att belysa kommunens omfattande arbete med vattenförvaltningen i konsekvensanalysen, även de delar som inte är direkt kopplade till åtgärdsprogrammet.

Kostnaderna för några av kommunernas åtgärder kan inte täckas av avgifter. Dessa saknar stöd för att genomföras och man bör tydliggöra varför dessa åtgärder inte omfattas av den kommunala finansieringsprincipen.

Kommunernas åtgärd nummer 1 om kommunal Vattenförvaltning anser vi att man räknat för lågt. Ett minimum bör vara att man räknar på en heltidstjänst per kommun. I vissa fall kan denna delas mellan kommuner och utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Men det arbetssättet, är vad vi känner till än så länge outforskat.

Generella synpunkter

Vattenmyndighetens samrådsunderlag är väl genomarbetat och visar på en hög ambitionsnivå i vattenförvaltningen. Det är dock ett omfattande material som samråds och det är svårt att ta till sig helheten. Fokus har därför i första hand legat på åtgärdsprogrammet och en allmän orientering i övriga dokument.

Ett förslag till nästa samråd om 6 år är att samrådsmötena bör genomföras i början av samrådsperioden. Gärna i samband med att remissen skickas ut. Det tar lång tid att hantera en remiss av denna typ i en kommun.

För de vattenförekomster som omfattas av vattenkraft påbörjas inte samrådsperioden förrän 1 mars och är betydligt kortare (till och med 30 april) än för övriga vatten. Det betyder att inga synpunkter har kunnat lämnas angående detta.

Behovet av lokala vattenråd är fortsatt stort! Det finns olika mellankommunala samarbeten men det är sällan som de utgår från ett avrinningsområdesperspektiv. Här behöver Vattenmyndigheter och länsstyrelser vara med och vägleda kommunerna för hur sådan samverkan ska organiseras och finansieras. Sådan stöttning saknas sedan tidigare samtidigt som vi ser att förankringen av vattenfrågan på lokal nivå är svag trots att det är där som fysiska åtgärder väntas komma till stånd. Miljökvalitetsnormer är för de flesta lokala aktörer alltför okänd. Om de som äger rådigheten inte vet varför de ska genomföra en åtgärd då kommer åtgärderna heller inte att bli genomförd. Många av de fysiska åtgärderna som behöver komma till stånd är frivilliga att genomföra. Det finns må hända stöd att söka för deras genomförande, men ofta räcker inte detta stöd till och då blir åtgärderna heller inte intressanta. En bred och omfattande lokal förankring av vattenförvaltningsarbetet med en utökad vattenförvaltningsbudget krävs för att dessa åtgärder slutligen ska kunna bli verklighet. Här ser vi att kommunernas åtgärd 1 blir en viktig åtgärd i den blå tråd som den ingår i.

Det finns en del kommuner som redan har etablerat sådan samverkan, exempelvis Sagåns vattenråd, och det finns andra som är under uppstart, exempelvis Örsundaåns vattenråd. Det här ryms idag inte fullt ut i vår verksamhet.

Vårt förslag (står också att läsa i Enköpings kommuns yttrande för samrådet som genomfördes för 6 år sedan) är att man utvecklar Vattenrådsarbetet och att man på något sett låter Mälarens vattenvårdsförbund och Mälaren – en sjö för miljoner vara ett nav i arbetet för Norra Östersjöns vattendistrikt. På ett nationellt plan skulle en ny åtgärd, tillskriven HaV etableras. Åtgärden pekar på behovet av en övergripande nationell och regional vägledning för vattenråd. HaV:s åtgärd skulle stödja en ny åtgärd för länsstyrelserna, där länsstyrelsen och Vattenmyndigheterna ges uppdraget att verka för fördjupat engagemang i vattenråd och stötta uppstarten av nya vattenråd. Den blå tråden skulle kunna avslutas med att ge kommunerna en katalyserande roll i vattenråden.

Andra vattendistrikt har kommit längre i arbetet med vattenråd och därifrån kan man med fördel hämta information om hur en bra lokal samverkan etableras och vilka nyckelfrågorna för sådan samverkan är.

Det är synd att Vattenmyndigheten valt att inte uppdatera de åtgärdsunderlag som förra förvaltningscykeln fanns för respektive så kallat åtgärdsområde. De underlagen är bra och utgår från den naturliga avgränsningen av vattnets väg genom landskapet. Mottagare av dessa dokument är de många Vattenråd som vi förväntar oss ska etableras. Att stärka Vattenrådets roll kommer att bli betydelsefullt för det viktiga vattenvårdsarbetet. Det omfattande arbete som NÖVD genomförde i förra cykeln behöver återupptas. Konkreta åtgärder ska genomföras lokalt och då blir lokala förutsättningar och underlag av stor betydelse. I "En utvecklad vattenförvaltning – Betänkande av vattenförvaltningsutredningen, SOU 2019:66 diskuterar man behovet av operativa åtgärdsplaner. Sådana planer kan inte komma ur tomma intet och en förhoppning att lokala krafter ska förstå vad de ska göra helt av sig själv. Här kan åtgärdsunderlagen bidra till rama in och tydliggöra behovet av vattenvårdsarbetet. Underlagen ska vara en länk till de Lokala åtgärdsplaner som behöver komma till genom lokal samverkan.

För de som deltar i vattenförvaltningen på ideell basis är samrådsmaterialet i princip ogenomträngligt och utan vägledning kan man inte förvänta sig att denna mycket viktiga målgrupp deltar. Om man från Vattenmyndighetens sida är intresserad av att ta del av synpunkter från dem som i många fall har rådighet över åtgärder på lokal nivå, måste underlaget anpassas.

Det är viktigt att arbetet för en bättre vattenkvalitet som bedrivs leder framåt. Med dagens verktyg är det svårt att se om det skett någon förbättring i miljön eller inte. Det kan leda till att det blir svårt att hitta motivationen till arbetet på sikt. Det finns forskningsprojekt med mera där sådan kunskap finns. Vi behöver bli bättre på att informera om detta. Det här kan med fördel ske inom ramen för Mälarens vattenvårdsförbunds arbete.

Åtgärds katalogen i VISS presenteras som ett bibliotek där man kan välja åtgärder. Åtgärderna är dock väldigt teoretiska och svåra att applicera för en kommun eller en lokal aktör. Vi vill bli bättre på att använda dessa system och vi tycker att det är bra om vi utvecklar dessa system mer än att vi bygger fler parallella system.

Vi anser att kartberättelsen som tagits fram i storymap är bra. Det ger en tydlig inramning. Vi tror och hoppas att man fortsätter använda detta verktyg genom den kommande cykeln. Innehållen i kartberättelsen och i VISS verkar dock inte vara desamma. Det saknas åtgärder i åtgärdsdatabasen i VISS som man däremot ser i kartberättelsen. Det saknas

också åtgärder i VISS som vi vet har genomförts genom till exempel LOVA-stödet.

Synpunkter på föreslagna åtgärder för kommunen i åtgärdsprogrammet

Kommunernas åtgärd 1. Positivt med en övergripande vattenförvaltningsåtgärd. Åtgärden tydliggör att kommunerna behöver arbeta förvaltningsövergripande för att möta förväntningarna från vattenförvaltningen.

En ändamålsenlig vägledning behöver utvecklas om det ska bli tydligt vad det är kommunerna ska genomföra för uppnåendet av denna åtgärd. Det finns en skillnad i den vägledning som övergripande myndigheter gör idag och vad kommunerna anser sig ha fått för vägledning. Vägledningen förs ned till kommunerna men vi tror att detta bäst genomförs genom dialoger mellan kommuner och övergripande myndigheter. De olika aktörerna som ingår behöver träffas för att tydliggöra roller, ansvar och genomförande av vattenförvaltningen och där vi får en bättre anknytning till verkligheten.

Det är viktigt att den livliga diskussion som nu pågår under samrådet också fortsätter efter att beslutet är fattat, så att en förändring av arbetssätt kommer till stånd. Då menar vi inte bara inom den egna organisationen utan hela den blå tråden. Här föreslår vi att man tidigt i cykeln genomför en framtidsdag om vatten och startar upp en samverkansgrupp som jobbar med just åtgärd 1.

Den här typen av samverkan efterfrågar vi för alla åtgärderna. Exempelvis arbetet/genomförandet av vattenplaner, VA-planer, tillsynsplaner enligt MB. Hur går vi tillväga, vilka metodiker, vilka krav ställer vi (på oss själva och VU i kommunerna) och hur prioriterar vi för att minska belastningen till recipient konkret? En utvecklad form av de vattenverkstäder som länsstyrelserna tidigare genomfört.

Fråga kring Länsstyrelsernas åtgärd 1 och kommunernas åtgärd 1, hur ska de jobba ihop? Inte bara rådgivning utan hur får vi fart på åtgärdsarbetet?

Hur samverkan över avrinningsområdesgränser (som är väldigt positivt!) ska gå till. Länsstyrelsen måste vägleda och stötta i detta. Samverkan över kommungränser, trycker på avrinningsområdesperspektivet men där saknas också arbetssätt och samverkan om hur vi jobbar över kommungränserna, vem styr upp om ingenting händer?

Kommunernas åtgärd 2. Kommunen behöver fortfarande ha samma möjlighet att ställa krav i tillsynsarbetet i enlighet med miljöbalken genom att använda föreläggande och vitesföreläggande. Att vara med i projekt för att dela ut information eller ansvara för informationsspridning angående energi och klimat får inte begränsa den tillsynsmetodik som miljöbalken är uppbyggd på. Tillsynsmyndigheten måste ha samma roll som anges i miljöbalken och får inte bytas till att endas vara en informationskanal.

Principen om att förorenaren betalar räcker inte för att uppnå målen inom vattenförvaltningsarbetet. För flera typer av mänsklig påverkan, som i många fall är diffus, är utgångspunkten att statlig finansiering helt eller delvis behöver täcka åtgärdskostnaderna och på vissa områden även öka. En långsiktig finansiering är helt avgörande för att genomförande av de åtgärder som kommunerna har ansvar för. Det är viktigt att belysa att både behovet av åtgärder samt de finansiella förutsättningarna ser väldigt olika ut mellan landets kommuner och att ett statligt stöd för kommunalt åtgärdsgenomförande ibland är en förutsättning för att nå miljökvalitetsnormerna för vatten.

Sedan behöver det tydliggöras vad tillsynen kan göra. Det är allt jämt svårt för kommuner att rikta krav mot fastighetsägare där åtgärder ska utföras. Tillsynen kan inte ställa orimliga krav på markägare. Det är en betydande del av det konkreta åtgärdsgenomförandet men tillsynen räcker långt ifrån hela vägen. Här behöver andra typer av åtgärdsgenomförande organisationer komma till. LEVA-projektet är ett utmärkt exempel. Här behöver man växla upp det ytterligare och utveckla ett arbetssätt som visar hur långt tillsynen räcker och var rådgivningsverktyget LEVA tar vid.

Kommunernas åtgärd 3. Ansvarsfördelningen mellan länsstyrelser och kommuner är oklar för arbetet med att skapa skydd för mindre vattentäkter, och hos kommunerna råder fortfarande osäkerhet kring hur arbetet med denna åtgärd ska ske. Utredningsarbetet kan för att säkerställa ett långsiktigt skydd vara omfattande vilket innebär kostnader för den som ska genomföra dem, och kostnaden för att utreda risker och vilket skydd mindre vattentäkter kan behöva är inte finansierat. Om kommunerna ska genomföra utredningsarbete behöver staten bistå med ekonomiska medel. Enligt MB kap 11 har länsstyrelserna tillsyn över allmänna dricksvattentäkter, vi ställer oss därför frågande till hur kommunerna ska kunna säkerställa åtgärd d, att tillstånd finns för allmänna yt- och grundvattentäkter.

Handläggningstiden hos Länsstyrelsen när det gäller för beslut om nya eller revidering av befintliga vattenskyddsområden behöver bli kortare. Om kommunerna ska lägga ned all den kraft och tid som behövs för att arbeta fram de underlag som krävs så behöver vi vara säkra på att det också finns en mottagare av underlaget som kan fatta beslut inom en rimlig handläggningstid.

Kommunernas åtgärd 4.

Boverkets åtgärd 1. Vi konstaterar och tycker att det är bra att Boverkets åtgärd 1 skärpts och att myndigheten får ett tydligare uppdrag att vägleda och stötta. Det är också bra att uppmärksamma behovet av kommunernas hantering av mellankommunala frågor för att ta hänsyn till avrinningsområdesperspektivet. För att åtgärden 4 ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt är det viktigt att länsstyrelserna samordnar och ser till att adekvat vägledning når fram till kommunerna.

Vägledningen gällande miljö kvalitetsnormer är otillräcklig då den för översiktsplanering endast är formulerad som att *”av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen anser att miljö kvalitetsnormerna ska följas”*. För detaljplanering saknas i dagsläget vägledning. Vi ställer oss frågande till hur kommunerna i tillräcklig utsträckning ska kunna påvisa hur miljö kvalitetsnormerna ska följas då lagstiftning och vägledning inom området är bristfällig.

Länsstyrelsens åtgärd 7 b för den här blå tråden undrar vi vad det är för mellankommunalt planeringsunderlag för naturresurser som avses? Hur säkerställer Vattenmyndigheten att kommuner och övriga i denna blå tråd genomför sina åtgärder på ett samordnat och enhetligt sätt?

Åtgärd 4 handlar bland annat om att planera exploatering bättre så att påverkan på vatten kan undvikas. Positivt att man lyfter det första stycket hos kommuner. Den ska då leda till att kommunen ska producera detaljplaner och översiktsplaner i enlighet med vattenförvaltningens ambitioner. Enligt kommunens åtgärd 1 ska det ske förvaltningsövergripande och ur ett avrinningsområdesperspektiv, vilket är bra.

Kommunerna gör idag sitt bästa för att uppnå detta, men det sker naturligtvis på olika sätt och i viss mån tar kommunerna hjälp av varandra. Mälaren – en sjö för miljoner höll för några år sedan ett välbesökt seminarium om detta. I första hand är det större och resursstarkare

kommuner som går före och de mindre kommunerna tar hjälp av eller stöd i det arbetet.

De centrala myndigheterna vägleder så gott de kan utifrån befintlig lagstiftningen men man kan inte uppnå normerna med den lagstiftningen som idag finns. Det har också kommunerna inom norra östersjöns vattendistrikt påtalat till regeringen genom Mälaren – en sjö för miljoner¹. Vi vill understryka att det fortsatt råder juridiska oklarheter för hur man kan hantera dagvatten i den kommunala planeringsprocessen.

I kommunens Översiktsplan har vi haft med miljökvalitetsnormerna sedan 2012. Vi fortsätter att arbeta med detta i den revidering av översiktsplan som nu pågår. Men Översiktsplanen i sig är inte ett så starkt verktyg som man tycks tro. Merparten av mark- och vattenytan i Översiktsplanen ligger utanför den kommunala rådigheten. Det är därför svårt att i praktiken använda den för ett proaktivt vattenvårdsarbete. Det vi kan använda översiktskartan till är de tätorter och där vi tagit fram en markanvändningskarta som stöd för utvecklingen. Där kan vi peka på behovet av dagvattenutredningar och planera hur dagvatten bör omhändertas för att inte orsaka problem.

Kommentarer till formulering av kommunens åtgärd 4. Här skulle man vilja ha ett avsnitt om kommunens ansvar och hur genomförandet av den fysiska planeringen går till. Det blir många utredningar och planer men de fysiska åtgärderna eller skyddet av eller förbättringen av vattenkvaliteten är svårare att se.

När det gäller översikts- detaljplanering samt prövning och tillsyn enligt PBL är det svårt eller omöjligt att avhjälpa historiskt dålig planering där vi ser att en miljöskuld har uppstått. Alla behöver inte uppfinna hjulet varje gång här utan det är bättre att någon pekas ut som får leda arbetet. Annars kommer arbetet vila på enskilda personers engagemang på kommunerna.

När det gäller detaljplaneprocessen avseende äldre redan fattade detaljplaner behöver man i dom kunna ta höjd för vatten när dessa planer går in i ett genomförande. I äldre detaljplaner har dagvatten som regel inte utretts i samband med detaljplaneprocessen. Därför behöver man ju göra det utifrån dagens förutsättningar. Planer behöver kompletteras med en dagvattenutredning i bygglovsskedet.

¹ Mälaren en sjö för miljoner vill tillsammans med dess medlemskommuner lyfta behovet av att ta ett samlat grepp om dagvatten i lagstiftningen

Vägledning av tillsyn av planbestämmelser av dagvatten, främst hårdgörandegrad och takavvattning. Finns det något fall där fastighetsägaren brutit mot genomförandet av delar av detaljplanen. Vad kan planer och vad kan planerna inte när det gäller reglering av dagvatten. Det saknas, som vi varit inne på, tydlig lagstiftning på kravställning på kvartersmark men det saknas också vägledning för vilka krav som faktiskt kan ställas.

Vi skulle behöva arbeta mer med tillsynsverktyget för hela exploateringsprocessen ”från ax till limpa”. Hur kan tillsynsverktyget användas under genomförandet av en detaljplan så att de åtgärder som dagvattenutredningen kommer fram till blir verkliga i exploateringskedet. Vem har det ansvaret på kommunen? Om man inte har byggt så som dagvattenutredningen förespråkar vad kan man då göra?

I beskrivningen till kommunernas åtgärd fyra står ”Åtgärden ska så långt möjligt hänvisa till Vatteninformationssystem Sverige (VISS)”. Vad menas egentligen här? Vilka delar av VISS avser man? Är det att följa MKN vatten i olika planeringsunderlag? Det gör vi redan idag. Är det tillräckligt eller förväntas vi använda VISS på något annat sätt. VISS är ett komplicerat verktyg som innehåller många olika delar och en mängd olika datakällor. På de enskilda kommunerna behöver man bygga in ett arbetssätt för hur VISS ska användas. Kommunerna behöver därför mer konkret vägledning i den här frågan. En översikt av VISS har de flesta klart för sig, men användningen för den enskilda handläggaren och dennes utmaningar i det dagliga arbetet är en mer utmanande fråga. Detta har en tydlig koppling till kommunernas åtgärd 1. Vi ser det därför som positivt att Vattenmyndigheten gett länsstyrelserna i uppdrag att bistå kommunerna med sådan vägledning.

Kommunernas åtgärd 5. Vi kan konstatera att de åtgärdsunderlag som togs fram under föregående cykel var ett utmärkt sätt att stötta kommunernas genomförande av denna åtgärds punkt.

Som vi tolkar åtgärds punkt 1 om vattenförvaltning på kommunen är att man kan ta fram en vattenplan/blåplan eller på annat sätt arbeta med kommunal vattenförvaltning. Av det underlaget ska punkt b i åtgärd 5 framgå. Vidare framgår av genomförandebeskrivningen att åtgärden ska genomföras förvaltningsövergripande och som vi tolkar det i enlighet med kommunernas åtgärd 1 om vattenförvaltning. Vi föreslår därför att man bygger ihop denna åtgärd 5 med kommunernas åtgärd 1. Den här åtgärds punkten, precis som åtgärd 1, handlar ju om långsiktig proaktiv vattenplanering för att minska

belastning på våra vattenmiljöer så att de kan uppnå miljökvalitetsnormen för vatten.

Kommunernas åtgärd 6. Vår bedömning är att den här åtgärden bakas in i någon av de andra kommunala åtgärderna. Det är svårt att förstå varför man pekat ut en åtgärd mot just dioxiner, som ska genomföras av kommunerna. Åtgärderna som formuleras inom vattenförvaltningen måste ju spegla ett behov. I vår kommun finns inga vattenförekomster med sämre status än god där dioxin är ett miljöproblem. Det betyder ju inte att det inte kan finnas ett problem i nedströms liggande vattenförekomster, men då måste man ju först ta reda på det. Det måste finnas en tydlighet kring varför vi lägger pengar på att genomföra åtgärderna i programmet. Den här gruppen av miljögifter saknas det ju kunskap i våra vattenförekomster. Steg 1 blir i så fall att utreda det innan man bär iväg och kan kräva åtgärder. Om det är problemet i Östersjön man vill adressera då kanske åtgärden ska pekas ut i något annat åtgärdsprogram.

Åtgärden behöver tydliggöras om vi ska kunna arbeta med den. Vad har kommunen för rådighet i den här specifika frågan? Kommunen kan "verka" för mycket men vilken är vår uppgift här behöver i så fall tydliggöras. Vi kan inte gå in och påverka enskilda fastighetsägare eller medborgare beteende. Om det är den huvudsakliga uppgiften för åtgärden då är det mer effektivt om en övergripande myndighet kommunicerar detta.

Så här ser vår kommunala situation ut:

Miljöavdelningen kommer endast i kontakt med frågan vid klagomål. Möjligen kan de då informera om detta.

Bygglovsavdelningen kommer i kontakt med frågan om man ska installera en panna. Det sker genom ansökan om bygglov till byggavdelningen. Bygglovsavdelningen skulle kunna genomföra en informationsinsats i samband med anmälan om bygglov. Men det känns inte särskilt kostnadseffektivt att genomföra informationskampanj på den nivån. Då får i så fall någon övergripande myndighet ta fram ett informationsmaterial att sätta i händerna på bygglovshandläggarna.

Avfallshanteringen har Enköpings kommun överlåtit till kommunalförbundet VafabMiljö. Trädgårdsavfall samlas in från hushåll och verksamheter via Återvinningscentraler sk Återbruk i Enköping samt ett Mobilt Återbruk som besöker vissa orter i kommunen enligt schema. Ris och grenar bereds och blir till biobränsle i kraftvärmeverk medan löv, gräs och fallfrukt blir till biogas och biogödsel, genom biogasproduktion. Just nu pågår en översyn av VafabMiljös Återbruk med ambitionen att klättra uppåt

i avfallstrappan och göra det ännu enklare för hushållen att lämna ifrån sig sitt avfall, med känslan av att det är en resurs man lämnar ifrån sig. En del av detta, är att se över hur man kan lämna trädgårdsavfall på ett så smidigt sätt så att man väljer att göra det istället för att elda det i sin trädgård.

Åtgärder mot övergödning

Jordbruksverket åtgärd 1. Behovet av ökad rådgivning är stort och rådgivning fyller en central roll i åtgärdsarbetet. Få vet om satsningar såsom Greppa Näringen, ett rikt odlingslandskap med mera. Detta behöver förtydligas och förbättras. Kan satsningarna marknadsföras på lämplig webbplats och i samlad form? Där information finns om både Greppa, LEVA, ERO bland andra till beskrivning av satsningarna bör även en sammanfattning om möjliga bidrag finnas. Vi ställer oss bakom förslaget att Jordbruksverket fortsatt ska bistå HaV i dess stödfunktion för LEVA samordnare. Jordbruksverket har fyllt en viktig roll för vår vattenrådgivare (LEVA samordnare) i dialog om miljörådgivning, eventuella utmaningar med Greppa näringen regionalt etc.

Jordbruksverket åtgärd 4. Vi anser inte att åtgärden tvåstegsdike är kostnadseffektivt eller evidensbaserad nog för att föreslås i den omfattning det görs. Det finns forskningsresultat som pekar på att välskötta diken med vegetation har lika hög kväve- och fosforrening som en väl fungerande anlagd våtmark, en bättre åtgärd är därigenom att investering i att flacka av dikesslänter och underhålla med klippskopa. För övrigt föreslås närmare 3 mil tvåstegsdiken som åtgärd i vattenförekomsterna inom Enköpingsåns och Örsundaåns avrinningsområde. Tvåstegsdiken har hittills i försök inte visat på särskilt stor effekt och det är för få anlagda i Sverige för att kunna anta att effekten är bra nog. Hur kan en åtgärd som denna föreslås i den omfattningen när åtgärdsprogrammet ska vara både kostnadseffektivt och konsekvenserna analyserade?

Det krävs full finansiering och högre maxtak för att åtgärderna ska bli intressanta för den enskilda att genomföra. Inom landsbygdsprogrammet finns det möjlighet till 100% för åtgärder, till exempel våtmarker, om platsen ligger inom nitratkänsligt område, ändå får ytterst få projekt mer än 80% i bidrag. Likaså gäller LOVA bidrag för våtmarker.

Man kan inte i för stor utsträckning generalisera dessa stöd. Man behöver väga in lokala förutsättningar som råder på den lokala platsen. Det handlar om både naturliga och byråkratiska förutsättningar. Ibland kanske en dyr åtgärd är den rätta eftersom den placerats vid sidan av ett dike för att undgå en omständlig markavvattningsprocess. Här är det bra att delförvaltningsplanen om vattenbrist och torka lyfter problematiken med

markavvattningsföretagen. Markavvattningsföretagen fyller naturligtvis sitt syfte där de finns men om det finns en önskan om att ändra detta syfte så måste processen för det underlättas.

HaV:s åtgärd 7: LOVA utgör den viktigaste och (förutom LONA) enda finansieringsmöjligheten för många åtgärder i Uppland.

Landsbygdsprogrammet fungerar inte att använda som finansiering här. Vi ser därför att det behövs avsättas betydligt större summor till LOVA. Om åtgärdssamordning framöver ska finansieras genom LOVA bidrag behöver Länsstyrelsen få ytterligare medel för detta.

Hav åtgärd 8: Tillsynen över vattenuttag behöver prioriteras och för att detta ska kunna ske krävs tillsynsvägledning.

HaV:s åtgärd 9. Ställer vi oss bakom. Här behöver dock en åtgärdskedja utvecklas som stöttar detta ända ned till lokal nivå. Under LEVA-projektet har det blivit tydligt att den här typen av tjänst behövs. Nu behöver projektet skalas upp så att det blir fler åtgärdssamordnare. Nu hänvisar man till att pengarna för detta ska komma från LOVA. Men LOVA är samtidigt stödet som ska gå till genomförandet av kostnadseffektiva fysiska åtgärder. Om LEVA ska kunna fortsätta krävs det en långsiktig finansiering. Att HaV bibehåller det övergripande nationella ansvaret är logiskt. Men precis som vi varit inne på i många andra av åtgärderna så behöver den regionala och lokala samordningen av det här arbetet vidareutvecklas. En logisk följd är att peka ut Länsstyrelserna och kommunerna i sina åtgärder 1 att arbeta med LEVA.

Länsstyrelsen åtgärd 6. Länsstyrelserna ska på regional nivå stödja det lokala åtgärdsarbetet mot övergödning som bedrivs inom LEVA. Ska genomföras via samverkan med HaV och Jordbruksverket. Det här är bra och nödvändigt att det kommer till stånd. Det finns ett stort behov av att mötas samtala om komplexiteten i åtgärdsarbetet och för att bättre knyta till sig den lokala nivån. Här vill vi lyfta fram Länsstyrelsen i Östergötland som har etablerat ett samverkansforum där man möter upp de lokala förutsättningarna.

Genomförande av Fysiska Åtgärder. Vi står allt jämt inför ett stort åtgärdsunderskott. Samtidigt är det osäkert vilka åtgärder som är mest kostnadseffektiva och det finns en brist i att få med proaktivt genomförda åtgärder som förebygger påverkan. Speciellt problematiskt är detta för läckage av näringsämnen från jordbruksmark. Alldeles för många av åtgärderna som föreslås befinner sig i det hydrologiska rummet, dvs efter att

läckaget av näringsämnen redan har skett. Större engagemang skulle läggas på att fånga dessa näringsämnen på åkermarken. Åtgärder som ligger nära källan där förlusten av näringsämnen uppstår. Nu är ju strukturkalkning en populär åtgärd. Men faktum är att bara en bråkdel av den strukturkalkning som Vattenmyndigheten föreslagit i sitt åtgärdsprogram är möjlig att genomföra. Det betyder att vi fortsatt kommer att ha ett stort åtgärdsunderskott.

Detta löses genom att inkludera lantbrukets lite mer osynliga miljöarbete (det miljöpositiva mörkertalet); direktsådd, precisionsgödsling, reducerad bearbetning, fång- eller mellangrödor, växtnäringsbalanser, markkartering, lämpliga växtföljder, justera däcktryck för att minska markpackning, miljöanpassat dikesunderhåll; allt som leder till en bra dränering och god markstruktur och är avgörande för att grödan ska kunna växa i hela jordvolymen och ta upp fosfor. Gödselplaner, gårdsvisa vattenplaner och lokala åtgärdsplaner är annat vi ställer oss positiva till.

En fundering kring Ekologiskt funktionella kantzoner. Det är en jätteviktig åtgärd för vatten, speciellt vatten som rinner genom ett ensartat jordbrukslandskap där den skulle bidra till och berika naturmiljön i sig samtidigt som den sannolikt fungerar för att minska läckage av näringsämnen till vatten. Men eftersom denna åtgärd precis som många andra ska genomföras på frivillig väg så kommer den ju inte att komma till stånd. Vi förväntar oss att stödet för denna åtgärd bland markägare är lågt. Generella skydds zoner kommer att anläggas. Arbetet med generella skydds zoner behöver utvecklas och i det arbetet bör man kunna ta med en biologisk utveckling av dessa zoner så att busk och träd kan tillåtas. Först då kan intresset bland lokala aktörer öka för åtgärden. Vi ser därför positivt på Jordbruksverkets åtgärd 5.

Med vänlig hälsning

Johan Axné
Strategisk Samhällsplan
Enköpings kommun